

Никончук Н.О., Хохлова К.І. Образ України в етнічній свідомості молодших школярів та підлітків із Західного регіону // Психологія та педагогіка: сучасні методи та інновації, досвід практичного застосування : Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м.Львів, 25-26 жовтня 2019 року). – Львів: ГО “Львівська педагогічна спільнота”, 2019. – Ч. 2. – С. 19-22.

С. 19

Никончук Н.О.

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної та практичної психології*

Хохлова К. І.

магістрантка спеціальності «Психологія»

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

ОБРАЗ УКРАЇНИ В ЕТНІЧНІЙ СВІДОМОСТІ

МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ТА ПІДЛІТКІВ ІЗ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ

Добразу рідної країни в етнічній свідомості дітей проводилося на базі Міжнародного дитячого центру Артек. УА. Участь в дослідженні взяли 100 молодших школярів та підлітків з різних куточків України. Проведене дослідження показало особливості образу рідної країни в етнічній свідомості дітей з різних регіонів [4].

До згаданого дослідження було залучено 20 осіб із Західного регіону – зі Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Волинської, Рівненської, Хмельницької, Чернівецької та Закарпатської областей. До вибірки були включені лише ті діти, які разом з батьками проживали в регіоні не менше 5 років (молодші школярі) та 10 років (підлітки).

Дослідження проводилося з опорою на роботи Й.С. Вироста, П.І. Гнатенка, Г.У. Солдатової, Т.Г. Стефаненко, В.Ю. Хотинець, М.О. Шульги [1; 2; 5; 6; 7; 8; 9]. Ми проаналізували праці згаданих авторів та припустили, що важливою складовою етнічної свідомості особистості є образ рідної країни. Цей образ, на

нашу думку, об'єднує знання особистості про місце країни на карті світу, уявлення про етноінтегруючі та етнодиференціюючі характеристики, що вирізняють країну (етнічну групу) з-поміж інших подібних утворень, вагомі події в країні в минулому та наразі, особливості взаємодії з іншими країнами та емоційно-ціннісне ставлення до усього перерахованого. У структурі образу рідної країни виокремлюються невербальні та вербальні складники.

Для вивчення образу рідної країни в етнічній свідомості дітей було розроблено авторську проєктивну методику «Заверши картину». Діагностичний інструмент має 2 частини – невербальну та вербальну. Досліджуваним пропонується доповнити малюнок, на якому зображений контур України, та прокоментувати, що саме вони намалювали [3].

Критерії аналізу: 1) предмети і істоти, що зображені на малюнку; 2) кольори, які досліджуваний використав при роботі; 3) загальний емоційний

С. 20

стан досліджуваного під час виконання малюнку і в ході бесіди з дослідником; 4) спонтанні коментарі досліджуваного під час роботи над малюнком та вербальні висловлювання в ході бесіди.

Більшість досліджуваних з Західного регіону у процесі малювання використовують усю палітру кольорів. Роботи дітей зазвичай яскраві, насичені, барвисті, містять багато деталей. На багатьох малюнках є національні та етнічні символи: прапор, тризуб, рушник, вишиванка, калина, пшениця та інше. Значну увагу діти приділяють рослинному та тваринному орнаментам. Роботи досліджуваних із Заходу України вирізняються тим, що центральною фігурою на малюнках є сім'я, а не окремий чоловічий чи жіночий образ.

Якщо молодші школярі зосереджуються на заповненні контуру країни та промальовуванню деталей, то підлітки виходять за межі контуру та створюють обрамлення. У роботах старших досліджуваних поряд з невербальними символами з'являються і вербальні: патріотичні гасла, рядки із творів відомих українських письменників: «Слава Україні!», «Хай живе Україна!».

Більшість дітей з Заходу України (як і досліджувані з інших регіонів) акцентують увагу на малій Батьківщині. Розповідь про свій малюнок вони розпочинають з опису рідного регіону. Досліджувані згадують фольклорні твори, типові для їхньої місцевості (наприклад, коломийки).

Під час виконання малюнку та у процесі бесіди з дослідником у дітей домінує позитивний настрій. На відміну від інших досліджуваних діти з Західного регіону не лише позитивно відгукуються про культурні особливості рідної країни, історичне минуле та сьогодення, а й оптимістично говорять про майбутнє України: «...Країна відкрита для всіх віянь з Європи та розвинених країн, у тому числі і можливостей, і кожен може для себе знайти щось для душі, і бути тим, ким захоче...», «...Люди змінюються, і змінюються вони в кращий бік, а отже і життя в рідній країні буде кращим..», «...Все буде топово, все буде Україна, бо інакше і бути не може...».

Приклади робіт досліджуваних молодшого шкільного та підліткового віку представлені на рис. 1. та рис. 2.

С. 21

Рис. 1. Малюнок молодшої школярки (вік – 8 років)

Рис. 2. Малюнок підлітка (вік– 14 років)

В результаті проведеного емпіричного дослідження виокремлено три типи образу рідної країни в етнічній свідомості дітей: позитивний, нейтральний та негативний.

Встановлено, що більшість молодших школярів із Західного регіону (70%) мають позитивний образ рідної країни. У п'ятій частині дітей (20%)

С. 22

простежується нейтральний образ України. І лише десята частина учнів початкових класів (10%) демонструють негативний образ рідної країни.

Виявлено, що усі досліджувані підліткового віку (100%) мають позитивний образ України.

Отже, у більшості дітей із Західного регіону простежуються позитивний образ рідної країни.

Перспективи дослідження полягають у перевірці виявлених тенденцій на більшій вибірці молодших школярів та підлітків, у вивченні особливостей образу рідної країни досліджуваних юнацького та дорослого віку.

Список літератури:

1. Вирост Й.С. Національна самосвідомість: проблеми визначення й аналізу // Філософ. та соціолог. думка. – 1989. – № 7. – С.11– 19.
2. Гнатенко П.И. Национальный характер. – Днепропетровск: Изд-во ДГУ, 1992. – 140 с.
3. Никончук Н.О., Хохлова К.І. Діагностичні можливості методики «Заверши картину». Аксіогенез обдарованої особистості: стратегії емпіричного дослідження: тези доповідей VIII науково-практичного семінару (Київ, 18 квітня 2019 р.). Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2019. С. 38-40.
4. Никончук Н.О., Хохлова К.І. Порівняльне дослідження образу України в етнічній свідомості молодших школярів та підлітків / Н.О. Никончук, К.І. Хохлова // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Т VI: Психологія обдарованості. - Випуск 15. - Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. - С. 264-276.
5. Солдатова Г.У. Психология межэтнической напряженности. – М.: Смысл, 1998. – 389 с.
6. Стефаненко Т.Г. Социальная психология этнической идентичности : автореф. дисс. на соискание науч. степени док. психол. наук : 19.00.05 „Социальная психология” / Татьяна Гавриловна Стефаненко. – М., 1994.
7. Стефаненко Т.Г. Этнопсихология. – М.: ИП РАН, Академический Проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000 – 320 с.
8. Хотинец В.Ю. Этническое самосознание. – СПб.: Алтея, 2000. – 240 с.
9. Шульга Н.А. Этническая самоидентификация личности. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1996. – 199 с.